

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus DETSEMBER 2019

USKUGE VALGUSESSE!

Oleme taas süüdanud adventiküünla, mis juhatab meid jõuludeni ja sealt edasi uude aastasse. Järgnevad nädalad on küllap enamikule meist väga intensiivne aeg. Väga palju on vaja teha. Uue aasta, mis kannab numbrit 2020, juhtsõna on Johannese evangeeliumist 12:36: **Uskuge valgusesse, kuni teil valgus on, et te sünniksite valguse lasteks.** Vaiksel ja aukartuses vaatame tagasi lõppevale aastale, kus tähistasime Haapsalu linna 740. aastapäeva. Mööduvale aastale tagasi vaadates väärrib mõelda, milline jälg meist maha jääb. Ülla Paras koostas raamatu „Haapsalu. Aeg. Inimesed”. Iga inimene jätab oma tegevusega jäljed. Meil on võimalus muuta meid ümbritsevat maailma kas paremaks või halvemaks. Elust läbi tormamise asemel pane põlema adventiküünal. Usu, et on väärt võtta aeg maha, mõelda ja vaikida. Adventinäädalad sobivad selleks. On väärt jääda seisatama, et mõelda, mida olen teinud head ja väärtuslikku. Hea on märgata ka seda, mida teised on minule head teinud. Olen aastast aastasse meelde tuletanud, et võtaksime nüüd rohkem aega headele asjadele, otsiksime midagi sügavamat ja suuremat. Oluline on, et me saaksime paremaks. Ma ei taha öelda, et paremaks saamiseks on ainus aeg nüüd, enne jõule, vaid seda, et teeme nüüd algust.

Viimastel aastatel oleme mõelnud tagasi viimase saja aasta peale meie riigi ja rahva elus. Välise vabanemisega ei ole kõik probleemid, mured ega raskused minema pühitud, kuigi inimesed võisid nõnda arvata. Meie maal – meie vabas riigis ja vaba rahva keskel – on palju vaesust, valu, kannatusi, palju kurja, viha, vaenu ja kadedust. Ärgem unustagem, et sõltumata sellest, millise valitseja all või millise riigikorra ajal inimene elab – kuri on ikka kuri, valu on ikka valu, kannatused on ikka kannatused ja mured on mured. Välise vabaduse ja väliste muutuste kõrval on vaja, et muutuks inimeste sisemine elu. Kui taolist uuenemist ei sünni, siis ei ole ka välistest muutustest kuigi palju kasu. Kui keegi teeb kurja, siis pole vahet, kas on võimul üks või teine valitsuskoalitsioon. Kui keegi kannatab teiste tehtud kurja, siis pole temalgi vahet, kas see kurjategija on ühest või teisest parteist. Inimesed elavad igasugustel aegadel, Jeesuski pahandas oma kaasaegseid, kui ütles oma kuulsad sõnad: „Andke keisrile, mis keisri kohus!” Kahtlemata on meil põhjust olla rõõmus selle üle, et meil on oma riik, et meie maad valitseb meie oma valitsus ja et me saame oma asju ise korraldada. Aga ma olen veendunud, et kui lisaks mitmete viimaste kümnendite jooksul toimunud välistele muutustele ei toimu tõsist uuenemist meie rahva elus, on meil suhteliselt väikesed võimalused säilitada vabadust.

Vaadakem üksteisele sügavalt silma ja laskem ka endale silma vaadata!

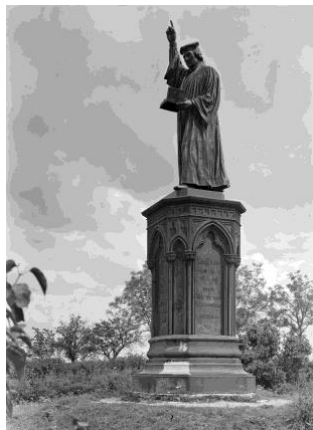
Koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäe

KOGUDUSE TEGEVUSKAVA DETSEMBRIS.

- P, 1. detsember kl 11** I advendi jumalateenistus armulauaga. Teenivad õpetaja Kristo Hüdsi ja Kalle Jätsa (toomkirik). Laulab segakoor. Orelil Lia Salumäe (toomkirik).
- T, 3. detsember kl 18.30** toomkoori proov (jaanisaal).
- N, 5. detsember kl 17.30** koguduse kooli 13. tund: Kristlase elu 1. – usuvõitlus (jaanimaja).
- R, 6. detsember kl 9** hommikupalvus (Jaani kirik). **Kl 17.30** segakoori proov (jaanisaal).
- L, 7. detsember kl 15** kaunimad jõululaulud ja Soome Vabariigi aastapäev (soome keeles). Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja õp Hannele Päiviö. Orelil Lia Salumäe. (toomkirik). **Kl 16** Piibel kõõgis. "Prohvet Heseieli kutsumine". Piiblitunni peab Leo Lekarkin (jaanimaja).
- P, 8. detsember kl 11** II advendi jumalateenistus armulauaga. Lastekirik. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Teno Ilves (toomkirik). Laulab naiskoor Kaasike Sirje Kaasiku juhatusel. Orelil Lia Salumäe. **Kl 18** jõulukontsert. Hopneri kammerkoor, juhatab Karin Rööp. (toomkirik, piletiga).
- T, 10. detsember kl 18.30** toomkoori proov (jaanisaal).
- N, 12. detsember kl 17** LÜG jõulukontsert (toomkirik),
- R, 13. detsember kl 9** hommikupalvus (Jaani kirik). **Kl 13.30** teetund (jaanisaal). **Kl 17.30** segakoori proov (jaanisaal).
- L, 14. detsember kl 19** Adventikontsert „Õhtul“ Haapsalu Kammerkoor ja tütarlastekoor Canzone. Dirigent Ulrika Grauberg. Sissepääs annetusega (toomkirik).
- P, 15. detsember kl 11** III advendi jumalateenistus armulauaga. Teenivad õpetaja Kristo Hüdsi ja Kalle Jätsa. Orelil Lia Salumäe (toomkirik); **Kl 16** C. Kreegi nim Haapsalu muusikakooli jõulukontsert (Jaani kirik, sissepääs annetusega).
- T, 17. detsember kl 18.30** toomkoori proov (toomkirik).
- N, 19. detsember kl 16** Lääne Politseiprefektuuri jõulukontsert. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja kaplan Tuuli Raamat. Esineb segakoor aKord (toomkirik) **Kl 17.30** kogudusekooli 14. tund. Kristlase elu 2. – eetika ja palve (jaanimaja).
- R, 20. detsember kl 9** hommikupalvus (Jaani kirik). **Kl 10** Haapsalu linna algkooli jõulukontsert (toomkirik).
- L, 21. detsember kl 16** Laulustuudio DoReMi jõulukontsert. Dirigent Anne Pääsuke. Saateansambel Hain Hõlpuse juhatusel (toomkirik)
- P, 22. detsember kl 11** IV advendi jumalateenistus armulauaga Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Teno Ilves. Laulab segakoor. Orelil Lia Salumäe (toomkirik). Kl 13 jumalateenistus armulauaga De la Gardie hooldekodus. Mälestame käesoleval aastal lahkunuid.
- T, 24. detsember kl 17** jõuluõhtu perejumalateenistus. Teenivad õpetaja Kristo Hüdsi ja Kalle Jätsa. Laulab toomkoor. Orelil Lia Salumäe (toomkirik). **Kl 22** jõuluöö missa. Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja õpetaja Kristo Hüdsi. Orelil Lia Salumäe. Solist Endrik Üksvärav (toomkirik).
- K, 25. detsember kl 12** I jõulupüha jumalateenistus. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, Kristo Hüdsi ja Teno Ilves. Orelil Lia Salumäe. Laulab koguduse segakoor (toomkirik). **Kl 19** jõulukontsert Estonian Voices (toomkirik, piletiga).
- R, 27. detsember kl 9** hommikupalvus (Jaani kirik). **kl 17** johannesepäeva kontsertaktus. Kõneleb piiskop Tiit Salumäe. Koguduse teenetemärgi üleandmine õpetaja Kari Tynkkynenile. (toomkirik).
- P, 29. detsember kl 11** jumalateenistus armulauaga (toomkirik). Teenivad piiskop Tiit Salumäe ja Kalle Jätsa. Orelil Lia Salumäe. (toomkirik).
- T, 31. detsember kl 17** vana-aasta jumalateenistus armulauaga. Teenib õpetaja Kristo Hüdsi. Laulab koguduse segakoor. Orelil Lia Salumäe (toomkirik). **Kl 23.15** *syvester vigilia*. Teenib piiskop Tiit Salumäe (toomkirik). Muusika Lia ja Lea Salumäe (toomkirik).

TAASTAME MARTIN LUTHERI AUSAMBA!

Peapiiskop Urmas Viilma kutsus üles oma usupuhastuspüha läkituses vastavalt konsistooriumi otsusele taastada ajalooline Martin Lutheri kuju Keila kirikumõisa lähedal ja palus koguduse teadetes, koguduse kodulehel ja sotsiaalmeediakanalites oma koguduse liikmetele selgitada võimalust kuju taastamist omalt poolt annetustega toetada. Ühtlasi palus ta, et iga kogudus leiaks lähima aasta kestel sobiva püha või pühapäeva, millal viia läbi korjandus kuju taastamise toetuseks. Korjandusele lisaks või selle asemel palun koguduse juhatusel oma otsusega määrata Martin Lutheri kuju taastamiseks käesoleva aasta eelarvest või algava aasta eelarvet planeerides konkreetse summa, mis selleks otstarbeks konsistooriumi sihtarvele üle kantakse.

Annetused kogutakse:
Eesti Evangeelne Luterlik Kirik
LHV Pank EE967700771000895492
Selgitusse kirjutada „Lutheri kuju“.

KOGUDUSE NOVEMBRIKUU JUHATUSE KOOSOLEK.

Juhatus koosolek toimus pühapäeval 24. novembril.

Võeti teadmiseks sõprusleping Soome Agricola kogudusega, mis kirjutati alla mõni tund enne juhatus koosolekut praost Seppo Apajalahti ja piiskop Tiit Salumäe poolt toomkirikus. Kogudus on esitanud toetuse taotlused Muinsuskaitseametile Jaani kiriku tornikiivri renoveerimiseks.

Kuulati juhatus esimehe Madis Kütti ülevaadet koguduse majanduslikust olukorrast. Kulud ja tulud on eelarve kohased. Juhatus tuletab meelde, et kõik koguduse liikmed tasuksid oma liikmemaksu õigeaegselt. EELK Lääne praostkonna koguduste aastakiri Scripta Annalia 2019 on kohe trükist tulemas. Peapiiskop on saanud kogudustele üleskutse toetada Martin Lutheri samba ehitust Keilasse, sammas valmib aastal 2023. Juhatus peab vajalikuks projekti rahaliselt toetada.

Kuulatakse informatsiooni koguduse elu ja tegevuse korraldamisest. Kantseleis on tööd palju ja oleks vaja abikäsi. Täiskohaga sekretäri palkamiseks kahjuks hetkel võimalust ei ole. Kirikumehe tööd teeb Jane Madi ning Madis Kütt on detsembris abiks ja püüab leida lisaks abilisi. Kõik abilised on teretulnud.

Johannesepäeval, 27. detsembril kell 15 on kavas korraldada tänuüritus koguduse vabatahtlikele kaastöölistele, kes on hoidnud avatuna Jaani kirikut ja olnud jumalateenistuste puhul kogudust tervitamas. Jumalateenistused algava aasta talveperioodil toimuvad toomkirikus.

Jaani kiriku oreli restaureerimise esimene etapp lõpeb detsembris.

Arutati suhteid sõpruskogudustega. Kavas on külastada Korsnäsi kogudust augustis 2020. Siis möödub 30 aastat meie koguduse grupi esmakordsest Korsnäsi külastusest.

Läänemaa Haigla hooldekodus hakkavad regulaarselt toimuma oikumeenilised palvused neljapäeviti kell 17.30.

Kristo Hüdsi
Abiõpetaja

NOORTEGA FESTIVALIL „MAATA NÄKYVISSÄ.“

16-17. novembril külastasime piiskop Tiit Salumäe ja kolme koguduse noorega kristlikku muusikafestivali Maata Näkyviissä Turu linnas Soomes. Pluss meedia grupis oli üks meie noortest, Rahel Strauss. Eesti noori oli festivalil teisigi. Kui üks peaesinejatest, pastor Matt Popovits Texasest, Ameerika Ühendriikidest, palus oma stuudio ettekande eel erinevatest riikidest noortel tervituseks häält teha, oli eesti esinduse hüüe kindlasti kõige valjem, hoolimata faktist, et meid oli rootslastest ning soomlastest kordades vähem kohal.

Seekordse festivali teemaks oli hirm ehk küsimus “Mida ma kardan?”. Fookuses olid noorte hirmud

ja kartused igapäevaelus ning see, kuidas jumalakartus viib meid hoopis Talle lähemale, mitte kaugemale ning aitab jagu saada kõikidest hirmudest ja raskustest, mis meie teele satuvad. Paljude kõnelejate teemaks oli Jumala armastus ning see, et me ei pea kartma tema armastuse lõppemist, olenemata meie endi tugevustest ja nõrkustest. Matt Popovits rõhutas ka seda, et tänapäeva noored võivad tihti oma muredega üksi jääda ning teistest eralduda ja koguduse ülesanne on sel juhul sirutada oma käsi ning tuua nad teiste hulka tagasi, sest ainult koos suudame seista Jumalas tugevatena. See oli sõnum, mis läks minule kui lapsevanemale, koguduse liikmele ja noortetöö tegijale eriliselt südamesse.

Pühapäevaseks peakõnelejaks oli Joel Reinaru, kes julgustas noori usaldama Jumalat ja järgima ning kuulama teda ka siis kui endal ei jätku julgust. Muusikaline tase festivalil oli tavapäraselt kõrge. Sai kuulda nii rokki, räppi kui folkmuusikat ja ülistust ning igal esinejal oli ka oma kristlik sõnum noortele. Noorte hulgas populaarsemad bändid olid Mikaveli (Soome), GFM (Soome), King's Village (Inglismaa), Park 7 (Soome), NNS (Soome), Social Beingz (Inglismaa) ja Kotiinpalajat (Soome). Kuna noori oli festivalil tuhandeid, jätkus neid nii tribüünidele, koridoridesse suhtlema kui lava ette hüppama. Ka meie noored jäid festivaliga rahule ning osalevad hea meelega ka järgmistel aastatel.

Mari Kuli

SAAME TUTTAVAKS – TAMARA PAJO.

“Minust ei ole ju midagi kirjutada,” arvab Tamara Pajo kirikuvalvur ja diakooniatöö tegija tagasihoidlikult naeratades, kui ta mind ühel külmal novembriõhtul oma soojas kodus vastu võtab. Hubases elutoas on diivanilauale valmis seatud head ja paremat, mõne hetke pärast seisavad laual ka auravad teetassid. Vajun pehmesse tugitooli ja sätin end kuulama. Küllap nii pikast elust on, millest rääkida ja kirjutada.

Tänavu 80aastaseks saanud Tamara sündis 10. jaanuaril 1939 Venemaal Plüssa jõe kaldal. “Tsaariajal oli mu vanaisa sinna välja rännanud. Ühel pool jõge elasid venelased ja teisel pool oli eesti küla,” selgitab Tamara. Tema ema sündis ja kasvas seal, siis abiellus ja sai kolm last: Tamara on keskmine, lisaks vanem ja noorem vend. “Venemaal mind ilmselt väiksena ristiti,” arvab Tamara, kelle vanaema talitada olid eestlaste külas ristimised ja matmised.

“Vist 1943. aastal saadeti meid Eestisse. Olin siis umbes neljane,” jätkab Tamara. “Tuli selline korraldus ja pidime kõik minema.” Tamara pere toodi rongiga Ristile. Kuna rannarootslased olid põgenenud, said ema ja lapsed Riguldi külla ühte tühja tallu elama. Isa läks sõtta ja tagasi enam ei tulnud. Tamara oli nii väike, et need mälestused puuduvad.

Ema õpetab ja suunab

Hiljem abiellus ema uuesti. Tamara sai endale jälle isa ja veel kolm õde-venda. Ta on rõõmus, et sai kasvada suures peres. Kuna isa töötas siis Kohtla-Järvel kaevanduses, pidi Tamara palju abiks olema: “Õppisin ema kõrvalt kõike ise tegema ja hoidsin lapsi, kui ta tööl oli.” Tagantjärele on Tamara selle eest emale tänulik. Kui tuli aeg oma pere luua, olid tal kõik kodu- ja näputööd juba selged.

Kooliteed alustas Tamara Höbringi koolis, 5. klassis käis Riguldis. Siis kolis pere Tartusse, sest isa sai tööd Luunja sovhoosis. “Kolimise käigus läks minu tunnistus vist kaduma, sest Luunjas pidin minema uuesti 5. klassi,” meenutab Tamara. Peagi suundus pere isa töö tõttu Pärnumaale. Pärast 7. klassi lõppu sõitis 16-aastane neiu Ristile oma tädi juurde. Alguses oli ta tädile abiks kolhoosi karjalaudas, hiljem käis kursustel ja sai tööle Risti raudtee ülesõitu.

Tamara ema käis sel ajal Karksi-Nuia kirikus ja talle oli tähtis, et tütar läheks sinna leeri. 1957 panigi ta tütre kirja, kuid pika vahemaa tõttu õppis Tamara iseseisvalt ja sõitis leeripäevaeelsel reedel kirikuõpetaja juurde õpitut vastama. Laupäeval käis abiks kirikut ehtimas ja pühapäeval oli leerionnistamine. “See oli üks viimaseid aastaid, kui sai avalikult leeri minna,” teab Tamara rääkida.

Elutee viib Haapsallu

Raudteel töötades algasid noorel naisel terviseprobleemid, valutavale puusale tehti Haapsalus valeravi ja alles neli aastat hiljem selgus Tallinnas ehmatav diagnoos, luutuberkuloos. Pärast keerulist operatsiooni oli Tamara esialgu liikumatu: 1 aasta ja 20 päeva kipsis, siis kõndis karkudega. Ta asus elama Haapsallu. “Esialgu oli väga raske,” meenutab ta ohtes. “Inimesed vaatasid mind hukkamõistvalt, kui haigena linna peal liikusin.” Kuna tollal ei vahetatud välja puusaliigest, oli üks jalg pärast paranemist 3 cm lühem ja puusast kange. Nii elas Tamara mitu aastakümnet, enne kui 1998. aastal puusaprotees pandi ja jalg jälle liikuma sai.

Tamara lõpetas Haapsalus õhtukooli ja läks 1967 tööle metsamajandisse. “Seal töötasin kuni pensionini,” nendib naine. Töö kõrvalt astus ta metsandustehnikumi kaugõppesse, kuid see jäi pere tõttu lõpetamata. Oma onu sünnipäeval “Lagle” restoranis tutvus Tamara tulevase abikaasa Gustaviga, kes oli suunatud tööle Haapsalu miilitsajaoskonna uurimisosakonna ülemaks. Esimene tütar Riina sündis 1973 ja teine tütar Piia 1977. Abielluti alles 1979, tütred olid pulmas lilleneiuudeks. Laulatust ei toimunud, sest Gustav polnud leeris käinud. Ta oli vaid lapsena Põltsamaa kirikus ristitud.

Jaani kirik saab koduseks

Tamara tundis vajadust kirikus käimise järgi ning hakkas otsima endale sobivat kogudust. Jaani kirikus tekkis tunne, et see on õige koht: “Käisin seal mitu korda ja millalgi tegin avalduse, et soovin tulla Karksi-Nuia kogudusest üle.” Hiljem kutsuti ta suveks toomkiriku valvuriametisse. Kuigi töö talle väga meeldis, pidi ta selle mõni aasta hiljem lõpetama: “Kirik oli nii niiske, et mu liikmed hakkasid valutama.” Siis kutsus Mai-Ellen Koop Tamara appi diakooniatöele. See tänuväärse töö eest pälvis Tamara möödunud aastal ka EELK aukirja.

Tamara tütred käisid pühapäevakoolis ja laulsid koguduse koorides. Gustav kirikus ei käinud, aga “igal jõululapäeval tuli ta minuga kirikusse kaasa,” räägib Tamara, rõõmusära silmil. “See oli talle tähtis.”

Lapsed lähevad oma teed

Pärast keskkooli lõppu läks vanem tütar Riina Tallinnasse. Ta lõpetas tollase ERKI (Eesti NSV

Riikliku Kunstiinstituudi) sisekujunduse ja arhitektuuri erialal. Ka Riina praegune töö on kunstiga seotud. Ta on abielus ja peres kasvab kaks sportlikku poega, kes mängivad andunult korvpalli. “Vanem poiss on 15 ja õpib Itaalias spordikoolis,” on Tamara lapselapse üle uhke. “Suvel käisid itaallased siin spordilaagris ja valisid ta välja.” Poiss on nagu loodud korvpallur, 1,94m pikk. Noorem poeg on 13 ja treenib samuti iga päev. Suvilas on isa loonud poistele head võimalused sporditegemiseks. “Isegi mind pandi seal palli korvi viskama,” naerab Tamara.

Noorem tütar Piia elab juba aastaid koos koolivennast abikaasa ja pojaga Soomes. Piia poeg sündis veel Tallinnas elades. Tema oli väiksena tihti Haapsalus vanaema juures ja käis koos vanaemaga kirikus. Kui pere Soome kolis, rääkis poiss seal sõpradele, et tal on Eestis oma kirik. Siim on ka Haapsalu toomkirikus ristitud. Praegu on ta 21 ja õpib IT-meheks. Piia peab koos abikaasaga puhastusfirmat. “Kolm aastat ei olnud neil üldse aega puhata. Töö ja vastutus on väga suur,” jutustab Tamara. Kui Piia enam Soomes töötada ei jaksa, tahab ta kindlasti Eestisse tagasi tulla, on ta emale rääkinud.

Tegemist jätkub

Tamara ja Gustav elasid koos üle 40 aasta. Abikaasa suri 2016. aasta kevadel. Nüüd elab naine üksik, kuid tema päevad mööduvad tegusalt. Tamarale meeldib lugeda. “Mul käivad Eesti Kirik, Maaleht, Lääne Elu, Kodutohter, Maakodu ja Tervis,” loetleb ta. Telerist vaatab ta uudiseid, aga meelsamini naudib mõne kontserdi ülekannet, eriti jõuluajal. Teleri ees on tal ikka näputöö käsil. “Praegu koon sokke, kõigile, kes tahavad,” selgitab ta naerusui. Sügisõhtud on pikad ja pimedad, siis ei taha nagunii toast välja minna.

Varem oli Tamara aktiivne koorilaulja, aga “enam ei ole häält.” Autobaasi naiskooris, dirigent Aasa Ellerheina käe all laulis ta oma 35 aastat. Tore on meenutada, kuidas lauljad puhastasid toomkirikut, kui teraviljasalv oli sealt ära viidud, ja kaunistasid kaskedega koori aastapäeva kontserdiks. Hiljem laulis ta ka autobaasi ja metsamajandi naisansamblites.

Kord kuus on tegus proua koguduse kantselei diakooniamüügis valves, kaks korda kuus käib teetunnis, pühapäeviti kirikus, vahest ka kontserdil. Kui ta kiriku poole sõidab, võtab Paralepast teised koguduse naised ka peale, kes küüti soovivad. Lisaks on Tamara on abiks kiriku koristamisel ja talgusupi keetmisel, vahel ka valvurina Jaani kirikus. Jumalateenistusel käib ta rohkem talvel ja sügisel, sest suvi on tööd täis. Aiamaal on kasvuhoone, marjapõõsad, ploom ja kirsipuu. Koolivaheajal ootab Tamara külla ka lapselapsi: “Eks nad nüüd käivad vähem, aga varem tulid nad siia niipea, kui vaheaeg algas.” Lastele ja lastelastele on Tamara alati õpetanud ja nii ka ise elanud: “Ära tee teistele seda, mida sa ei taha, et sulle tehakse! Kui teed head, tuleb see sulle kahekordselt tagasi.”

Koduteele asudes on mul tunne, nagu oleksin käinud pikal imepärasel reisel. Tunnen aukartust elu ees, kus Jumal on aidanud läbi raskuste ja kinkinud meelerahu ning tänutunde südamesse. Annaks Jumal, et meie ühiskonnas oleks rohkem selliseid inimesi!

Maria Strauss

MÕTTEID HAAPSALU JA LOVIISA KOGUDUSTE VAHELISEST SÕPRUSEST.

Eesti aastasadade pikkuses ajaloos pöörati uus lehekülg 1991. aastal. Sirbi ja vasara haare nõrgenes, kui Eesti kuulutas ennast iseseisvaks riigiks ja lahkus Nõukogude Liidust. Soome ja Eesti luterlike kirikute vahel on juba külma sõja rasketel aastatel olnud head suhted. Iseseisvumine avas nüüd uue ajajärgu ka koguduste vaheliste sidemete ja sõprussuhete tugevdamisel. Eestit ja Soomet ühendav luterlus on juba ammustest aegadest olnud rahvuslikku ühtsust tugevdav tegur.

Loviisa Rahufoorum sidemete loojana.

Aastal 1987 Loviisas ellu kutsutud Rahufoorum oli teerajajaks Eesti ja Soome omavahelises suhtlemises. Rahufoorumil kohtuvad rahvad ja kultuurid. Haapsalu kirikuõpetaja Tiit Salumäe oli juba külma sõja rasketel aastatel sõlminud mitmeid kontakte. Erinevate maadega, ingerisoomlaste ja Soome erinevate kogudustega. Loomulikult kuulus tema loodud suhetevõrgustikku ka Loviisa

kogudus.

Haapsalu koguduse esindajad, noorterühmad, mitmed koorid ja teised aktiivsed koguduseliikmed on olnud Rahufoorumi külalisteks. Samuti nii Eesti valitsuse ja Haapsalu linna esindajad kui ka kirjanikud, ajakirjanikud ja teised autoriteetsed külalised on osalenud erinevates Rahufoorumi seminarides ja programmides. Suursaadik Jaak Jõerüüt ja kirjanikud Jaan Kross ja Ellen Niit tõid tervitusi eesti intelligentsilt. Väärtused ja võim said kokku, kui president Tarja Halonen 1996. aastal andis Loviisa III rahupreemia kirjanik Jaan Krossile.

Loviisa Rahufoorumil heisati lipud rahvaste vabadusele ja tulevikule. Loviisa oli ilmselt esimene avalik paik, kus eestlased said julguse avalikult rääkida vabanemisest ja iseseisvuse taastamisest.

Kogustevahelised sidemed ühendajana ja innustajana.

Loviisa Rahufoorumist kasvas välja soome-ugri keelt kõnelevate vähemusrahvuste ja vennasrahvaste kohtumispaik. Loviisas kohtusid teiste hulgas Ungari Csömöri, Ingeri Kolppana, Tallinna Soome koguduse, Rumeenia Transilvaania, Saksa Meldorfi ja Peterburi ülikooli rahuaktivistide esindajad. Loviisas olid ka okupatsioonivõimude esindajad, et leida teid heale läbisaamisele ja rahule.

Loviisas nõuti Balti rahvaste okupeerimise lõpetamist. Erinevad kampaaniad ja üleskutsed seaduslikkuse ja vägivallatuse toetuseks tugevdasid Eesti ja Soome vahelisi sidemeid ja ühtekuuluvust. Haapsalus toimunud rahukonverents 15.-16. juunil 1991. aastal oli tähtis samm meie rahvaste koostöö tugevdamisel. Meie koguduste vahelist koostööd aitasid tõhustada mitmete eesti kooride külaskäigud Loviissasse. Koorid Lia Salumäe ja Sirje Kaasiku juhatusel vallutasid publiku südamed nii "tänaval kui turul" - kõikjal. Loviisa ja Haapsalu kirikusaalides saime tunda rahu ja õnne hetki. Kogudused pakkusid loomulikku platvormi rahu ja õigluse saavutamiseks. Palved rahu eest ja kirikute pingutused oikumeenia vallas sillutasid teed rahvaste vabanemisele ja vastastikuste sidemete tugevdamisele.

Haapsalu ja Loviisa kirikuõpetajate, kirikumuusikute, koorijuhtide ja noorte esindajate ühiseid rahupalvusi ja oikumeenilisi jumalateenistusi kanti laiemale publikule üle ka raadios ja televisioonis.

Eesti ja Soome koostöö mudel.

Haapsalu ja Loviisa sõbruskoguduste vaheline aktiivne tegevus on näide sellest, kuidas rahvuslikke ebakõlasid saab rahumeelselt lahendada. Eestist sai pärast iseseisvumist soomlaste jaoks aktuaalsem ja innustavam huvipiirkond. Sõbruskoguduste ühine tegevus, piiriüleste kontaktide loomine, on rahvaste koostöö jaoks kaugeleulatava tähtsusega.

Haapsalu ja Loviisa inspireeriv koostöö on hea näide innustavast ühistegevusest. Haapsalu ja Loviisa suhted võiksid olla eeskujuks vabaduse ja iseseisvuse edendamisel kogu maailmas. Kiriku roll ühtsuse algatajana ja hoidjana on enam kui oluline.

„Kas tee Eesti südamesse käib Soome kaudu?“ küsiti ühises vaimustuses. Nii see just ongi ja vastupidi ka.

Üheskoos täidavad rahvad ja kirik meie Vabastaja ja Päästja antud ülesannet kõige paremal moel.

Veli-Matti Hynninen

Praost

Haapsalu koguduse teenetemärgi vastuvõtmisel 2008 õnnitleb peapiiskop Andres Pöder praost Hynnineni.

ADVENDIST.

Advent kui püha ja advendiaeg on otseselt seotud jõuludega. Kui poleks jõule, siis poleks ka adventi. On olemas kahe sugused, totaalselt erinevad jõulud: paganlikud jõulud ja kristlikud jõulud. Advent on seotud ainult kristlike jõuludega, seega on advent kristlik ja kiriklik püha. Ei ole olemas paganlikku adventi. Jääb mõistatuseks, mida mittekristlased advendiajal tähistavad ja kuidas seda püha enda jaoks mõtestavad. Ilmselt on see enamikule neist lihtsalt võimalus „pikemalt jõule pidada“.

Paganlikud jõulud kujutavad endast talvise pööripäeva püha, mida tähistavast muinasskandinaavia sõnast *yul* on tuletatud eesti sõna „jõul“. Paganlikud jõulud tähistavad valguse võitu pimeduse üle, pimedada aja lõppu ja valge aja algust. Kristlike jõulude kohta teame kõik, et see on Jeesuse Kristuse sünnipüha, Jeesuse Kristuse sünnipäev. Kristuse täpne sünniaeg ei ole teada, seepärast ütlevad paljud kristlasedki, et ei ole õige tähistada Kristuse sündi samal päeval paganliku jõulupühaga: ei olevat õige „solkida“ kristlust paganlusega.

Kuid Jeesuse sünd ei ole lihtsalt liigutav ja pisut sentimentaalne lugu ühe inimlapse sündimisest laudas, vaid Tema kaudu ja Temas sündis ilmale Jumal ise. Kõikvõimas Jumal, tohutu suure universumi Looja ja Valitseja, kellel ei ole algust ega lõppu, kes eksisteerib väljaspool ruumi ja aega, kes elab ligipääsmatus valguses, kes on puhas Vaim – see Jumal sisenes siia aegruumi, siia materiasse, siia maailma ja sai Jeesuses Kristuses inimeseks. Seda maailmaajaloos ainukordset ja imelist sündmust, kus Jumal sai inimeseks, nimetatakse inkarnatsiooniks. See on nii tohutult suur, erakordne, imeline ja eriline sündmus, et oleks imelik, kui kristlased seda ei tähistaks. Sest mingi sündmuse tähistamine tähendab ju seda, et me tunnustame selle tähtsaks ja oluliseks, mõtleme selle peale, mõtestame seda, elame seda läbi. Kuna Kristuse tegelik sünnipäev ei ole teada, siis põhimõtteliselt oleks võimalik valida selle tähistamiseks ükskõik missugune päev aastas. 25. detsember, talvine pööripäev, on valitud sellepärast, et sel päeval saavutab valgus võidu pimeduse üle. Ka Jumal, ka Jeesus Kristus on sümboolselt nagu valgus, mis tungib siia pimedasse kurjuse maailma. Jeesus ongi öelnud enda kohta: „Mina olen maailma valgus.“

Kristlikke jõule, Jumala inimeseks saamise pühi, hakati pidama 4. sajandil. Kõige varasem teadaolev jõulupüha pühitsemine 25. detsembril toimus Roomas aastal 336. 25. detsembril aastal 358 pidas kirikuisa püha Hieronymos jutluse Petlemmas Jeesuse sünnikirikus, millest saigi alguse komme tähistada Jeesuse sündi just 25. detsembril.

Advent kuulub kristlike jõulude juurde, ta on läbinisti kristlik püha. Adventi otsest seost just kristlike jõuludega näitab juba selle püha nimi, mis tuleb ladinakeelsest väljendist *Adventus Domini* – Issanda tulemine. Seega advendiaeg on jõuludele eelnev aeg, kus me ootame Issanda tulemist siia maailma, ootame Jeesuse sündi ja valmistume selleks. Advendiaeg algab 4. pühapäeval enne esimest jõulupüha, pühadena peetakse 4 adventipühapäeva. Adventi hakati pidama 5. sajandil. Algul koosnes advendiaeg 5-st adventipühapäevast. 11. sajandil viis paavst Gregorius VII läbi liturgilised reformid, reformiti ka kirikukalendrit. Nende reformide tulemusena mindi 11. sajandil 5-lt adventipühapäevalt üle 4-le. Tolleaegsete arusaamade järgi oli pattulangemisest Jeesuse Kristuse sünnini möödunud täpselt 4000 aastat. Iga adventipühapäev sümboliseeris ühte aastatuhandet.

Advendiaeg, aasta kõige pimedam aeg, seostub küünalde süütamisega. See sümboliseerib selle valguse ootust, mis tuleb Jeesuse Kristusega siia maailma. Üle Euroopa on saanud kombeks, et 1. adventiküünal süüdatakse pidulikult kuskil linnaväljakul või muus avalikus kohas. Küünla süütamisel enamasti mõne kiriku vaimulik ja pühitseb ja õnnistab selle tule, et see tooks valgust inimeste kodudesse ja nende südamesse. Siis jagatakse tuld kõigile, kes soovivad. Vaimulik on kiriku esindaja, seega on see väga sümbolne, et just kirik jagab adventivalgust. Jeesus Kristus on ise loonud oma Kiriku, kristlaskonna, kes usub Temasse, teenib Teda, kummardab ja ülistab Teda ja keda Tema on käskinud olla maailmale soolaks ja valguseks. Adventituld jagades ongi kirik sümboolselt maailmale valguseks. Kõik inimesed, kes vaimuliku süüdatud tulest lasevad oma küünla süüdata, saavad osa ühest ja samast tulest, ühest ja samast leegist. See näitab sümboolselt meie kokkukuuluvust, meievahelist sidet, seda, et see jõuluvalgus on mõeldud võrdselt kõigile. Ideaalsel juhul tuleks seda jagatud tuld säilitada kodus kuni jõuludeni: kui üks küünal hakkab lõpuni põlema, siis tuleks temast süüdata uus ja niimoodi hoida adventituld alal Kristuse sünnini. Tüüpiline adventiküünlajalg on nelja küünlaga, kus igal adventipühapäeval süüdatakse üks küünal rohkem, aga on hakatud kasutama

ka seitsme küünlaga küünlajalgu, ka elektrilisi küünlaid, mis kõik põlevad korraga terve advendiaja. Tavaliselt arvatakse, et advendiaja mõte, sisu ja tähendus on jõulude ootus. See on küll õige, ent jõuluootus pole sugugi advendi ainus ja isegi mitte peamine mõte. Oleks see nii, siis sisustaksime advendi ainult pidutsemisega, jõulutoitude söömisega, ostlemisega, kingitustega ja muu seesugusega. Advendi mõte oleks siis, et saame pikemalt jõule pidada. Lõpuks jõuab kätte see haripunkt, jõuluõhtu, ja sellega kõik lõpebki.

Kristlik mõtteviis aga vaatab Jeesus-sündmust kui tervikut ja advendiajal mõtleme ka sellele, et Jeesuse siia ilma sündimise ainus eesmärk ja mõte oli surm, mille läbi Ta lunastas inimkonna: patuprobleemi lahendamine ja inimeste lepitamine Jumalaga. Sellepärast on advendiaja mõte, sisu, eesmärk ja tähendus patukahetsus ja meelearandus – saada Jumalaga lepitatud selle lepituse läbi, mille tõi Jeesus. Selle aja jooksul me seame korda oma suhted kaasinimeste ja Jumalaga. Advendiaeg on sisemise puhastumise aeg. Me ei saa osa sellest valgusest, puhtusest ja pühadusest, mis Jeesuse sünd meile kõigile kaasa toob, kui me ei ole oma südant eelnevalt puhastanud, kui meie südames ei ole valgust, vaid pimedus. Kui me läheme jõuluõhtul kirikusse ega ole end eelnevalt puhastanud patukahetsuse ja meelearanduse läbi, siis võime küll kogeda mõningat rõõmu ja pühalikkust, ent see kõik jääb emotsioonide tasemele. Kui kirikust väljume, on kõik, mida seal kogesime, juba hajunud. Ent kui me tõeliselt oleme valmistunud Jeesuse sünniks, siis jääb Jumala valgus, rõõm ja rahu meie südamesse püsivalt. Jumala valgus saab tungida ainult sellesse südamesse, milles on juba valgus eesootamas, mis on enda seest kõrvaldanud patu pimeduse. Advendiajal ongi kirikus liturgiline värv enamasti lilla, violet. Violetne värv on meelearanduse ja patukahetsuse värv. Erandiks on ainult advendiaja esimene pühapäev, siis on liturgiline värv valge. Valge on puhtuse, süütuse, armu, aga ka Jeesuse Kristuse värv. Valge värv kehtib ainult advendi esimesel pühapäeval, ent esmaspäevast alates on värviks juba violetne ja nii kuni advendiaja lõpuni.

Advent on Läänikiriku püha. Läänikiriku moodustab roomakatoliku kirik ja kõik temast lähtunud kirikud: luterlased, anglikaanid, presbüterlased, metodistid, baptistid jm. Idakirikus ehk õigeusu kirikus adventi ei tunta. Idakirikus on adventipühade asemel jõulupaast, mis kestab 40 päeva: 15. novembrist 24. detsembrini. Paastuaeg on kohustuslik kõigile õigeusklikele ja sisaldab toidupiiranguid: paastuajal ei sööda liha ja lihatooteid, piima ega piimatooteid ega muna. Süüa võib kala ja muid mereande. Ent paastu eesmärk ei ole lihtsalt heast toidust ja lõbustustest hoidumine. Paastu tegelik ja sügavam eesmärk on patukahetsus ja meelearandus. Oma suhete kordaseadmine kaasinimestega ja Jumalaga. Jumala otsimine ja Jumala läheduse taotlemine. Puhta südame ja sisemise valguse taotlemine. Paastumisega, enese distsiplineerimisega, enese mõnude ja mugavuste piiramisega me alandume Jumala ette. Praeguste kommertsialiseerunud jõulude ja advendiaja eesmärk on midagi saada. Paastu eesmärk on millestki loobuda Jumala nimel, selleks, et jõuda Jumalale ligemale. Piiblis kaasneb patukahetsusega ja meelearandussooviga alati paastumine. Nagu näeme, siis ei erine õigeusklike jõuludeks valmistumine väga palju sellest, kuidas Läänikiriku liikmed ennast ette valmistavad: patukahetsuse ja meelearanduse nõue on sama. Sajandeid tagasi oli jõulupaast kohustuslik ka roomakatoliku kirikus, aga aastast 1917 on see vabatahtlik. Sellele vaatamata paastuvad väga paljud katoliiklased vabatahtlikult ka advendiajal, hoidudes loomsetest toitudest ja lõbustustest ja meelearandustest.

Esimese adventipühapäevaga algab Läänikirikus kirikuaasta. Õigeusklikel on kirikuaasta alguseks 1. september. Advendi meeoleolu on rõõmus ootus ja jõulude peamiseks emotsiooniks on rõõm meie Kuninga ja Päästja Jeesuse Kristuse sünnist.

Karin Teder

NATUKE NALJA.

Usuõpetuse tunnis jutustab õpetaja lastele Maarja kuulutusest:

"Maarja istus oma kambris, järsku avanes uks ja sisse astus kahe pika valge tiivaga..."

"Mina tean, mina tean!" hüüab väike tüdruk. "Toonekurg!"

NOVEMBRI KUU „PIIBEL KÖÖGIS.“

Laupäeval, 9. novembril toimus järjekordne „Piibel köögis“, piiblitunni pidas teoloog Karin Teder. Tuletan meelde, et sel aastal räägime piiblitundides kutsumislugudest.

Jumal annab siin elus meile igäühele missiooni, kutsub meid kõiki ühel või teisel moel oma teenistusse. Kõik see, mis sisaldub Piibli kutsumislugudes, käib ka meie igäühe kohta.

Missioon on eluülesanne, kutsumus, vastutusrikas ülesanne. Sel korral rääkisime prohvet Jesaja kutsumisest. Jesaja kuulub Piibli suurte prohvetite hulka ja tema prohvetiraamat on Piiblis mahukaim – 66 peatükki.

Ta on kuulutanud ette Jeesuse sündi: „**Sellepärast annab Issand teile tunnustähe: ennäe, neitsi jääb lapseotele ja toob poja ilmale ning paneb temale nimeks Immaanuel.**“ (Js 7:14)

Jesaja elas 8. saj eKr. Jeruusalemmas ja oli õukonnaprohvet. Kuningad küsisid temalt nõu, Jumal kutsus teda ajal, kui kuningas Ussija suri.

Eelmisel korral rääkisime Moosese kutsumisest, mille käigus Jumal andis teada, et Tema on ainus Jumal, kuid isegi Jesaja eluajal, sadu aastaid hiljem, oli Iisraeli rahval ikka raske omaks võtta usku Ainujumalasse, kummardati ikka ka teiste rahvaste ebajumalaid.

Kui Mooses puikles pikalt vastu Jumala kutsele, siis Jesaja pakkus end ise:

„Ja ma kuulsin Issanda häält küsivat: „Keda ma läkitan? Kes meilt läheks?“ Ja ma ütlesin: „Vaata siin ma olen, läkita mind“

Kui Jumal kutsus meid, kas puikleme siis vastu, või vastame Talle: Siin ma olen, läkita mind!

Kui Jumal annab meile ülesande, siis annab Ta ka jõu ja oskuse sellega hakkama saada.

Lisaks huvitavale piiblitunnile, saime ka ülimateid sööke valmistada ja süüa. Et kõike seda ise kogeda, teadmisi saada ja maitsevaid toite proovida, tulge meie järgmise piiblitundi: olete kõik väga oodatud laupäeval, 7. detsembril kell 16 jaanisaalis! Kohtumiseni!

Lisame ka toitude retseptid, mida valmistasime:

Sabati kalapallid: 1 kg hautatud kalafileed, 4 viilu täisteraleiba, 3 sibulat, 6 sl õli, 6 sl täisterajahu, 2 tl soola, ½ tl pipart, 1 ½ tl sinepit, 300 ml piima, 4 marineeritud kurki, 1 sl kurgivedelikku, 2 muna, 125 g täistera riivleiba, õli.

Tükelda kalafilee sõrmede vahel ning pane kõrvale. Leota leivaviilusid 220 ml piimas ja pudista ühtlaseks pudruks. Haki sibul peeneks ja hauta väheses õlis. Lisa jahu, sool, pipar ja sinep. Lisa 70 ml piima, sega ühtlaseks ja tõsta pliidilt. Lisa omavahel segatud leivapuder, hakitud kurk, kalatükid ja kurgivedelik. Vormi segust pallikesed, kasta lahti klopitud muna sisse ja veereta riivjahus. Prae kuumas õlis kuld kollaseks. Serveeri maitsestatamata jogurti ja salatiga.

Kollase läätse supp 12 inimesele: 3 sibulat, 5-6 küüslauguküünt, 3 sl curryt, 1-2 tl jahvatatud magusat paprikat, 1 tl köömneid, 2-3 tl soola, 2 tl pipart, 75 g tomatipastat, 2 ¼ l juurviljapuljongit,

1,2 kg kollaseid läätsesid, 75 g rosinaid, 2 kimpu peterselli, võid.

Hauta hakitud sibul võis. Lisa pressitud küüslauk ja maitseained, hauta veidi. Lisa puljong ja nõrista sisse läätsed, keeda madalal kuumusel 30-40 min. Veidi enne keemisaja lõppu lisa rosinad ja petersell.

Sirje Jätsa

JUHTSALM, MÕTISKLUS JA PALVE.

Ja ometi oled sina püha, kelle trooniks on Iisraeli kiituslaulud. (Ps 22:4).

Mida mõtles psalmilaulik selle erakordselt huvitava piltliku kujundiga: püha Jumala trooniks on Tema rahva Iisraeli kiituslaulud? Kuna kristlaskonda nimetatakse uueks Iisraeliks, siis ilmselt võime öelda, et püha Jumal troonib ka meie, Kristuse järgijate kiituslauludel.

Troon on kuningliku valitsusvõimu sümbol. Kas püha Jumal saab valitseda ainult siis, kui me Teda kiidame? Kas Jumal vajab meie kiitust, et suuta valitseda? Pigem on vastupidi: kui me tõeliselt kogeme midagi seoses Jumalaga – Tema tohutut vägevust, Tema äraarvamatut tarkust, Tema absoluutset puhtust ja pühadust, Tema ennastohverdavat armastust –, siis on võimatu, et meid ei täidaks tänutunne ja soov ning igatsus väljendada oma tänu kiituse ja ülistusega. See, et me Jumalat kiidame, on märgiks, et Tema tõesti valitseb meie elus.

Kaks kõige suuremat kristlikku püha: jõulud ja ülestõusmispühad, Kristuse sünd ning surm ja surnuist ülesäratamine. Mõlemale pühale eelneb pikk, nädalaid kestev ettevalmistusaeg, mille ajal Kirik kutsub oma liikmeid meelearandusele: see on ainus viis, kuidas saame oma südame ette valmistada, et tõeliselt mõista, kogeda ja tänuga vastu võtta seda, mida Jumal Isa on Kristuses meile kinkinud. Kuidas me meelearandust ette kujutame? Istuda maha ja iga päev tundide viisi mõelda oma pattudele? Kas sellest oleks abi, et need igaveseks maha jätta?

Pühendunud kristlased, kes kahe aastatuhande vältel on tõsiselt võidelnud oma pattudega, on teinud tähelepaneku: et edukalt mingi pahe vastu võidelda, on kõige parem arendada sellele pahele vastupidist voorust. Ihne inimene ei vabane oma ihnsusest, kui püüab oma ihneid kalduvusi endas alla suruda, vaid pigem seeläbi, et hakkab harjutama andmist, annetamist, kinkimist ja jagamist. Eneseimetlusest vabaneme siis, kui hakkame tõeliselt otsima ja leidma väärtuslikku ja kiiduväärset teistes inimestes. Nii on ka kõigi teiste pattude ja pahedega.

Kas see üllatab meid, kui ilmneb, et kõigi pattude „juur“ on tänamatus? Me kõik arvame, et oleme Jumalale tänulikud ja ka täname Teda. Ometi on meie kõigi elus tohutult palju asju, mida võtame endastmõistetavana, millele meil enda arvates on täielik õigus. Me võime leida selle kohta hulgaliselt näiteid, kui ausalt vaatame oma südamesse. Kui me oleksime tõeliselt tänulikud, ei oleks meil enam ühtegi pattu.

Mis oleks, kui valmistuksime seekord jõuludeks tänu- ja kiituslauludega? Otsiksime ja leiaksime oma elust üles kõik selle, mis Jumal on meile kinkinud, kuid mille eest meil iial pole pähe tulnud Teda tänada? Seda on rohkem, kui me arvatagi oskame.

**Hea Jumal, armas taevane Isa!
Meie ise ei oska Sind tänada ja kiita, nii nagu Sa väärid.
Me palume: aita meil märgata kõike,
mida me ikka veel peame enda omaks
ja tuua see tänu ja kiitusega tagasi Sinule.
Olgu meiegi kiitus- ja tänulaulud selleks trooniks,
millelt Sina võiksid tõeliselt valitseda
meie endi ja kogu meie elu üle.
Õpeta meile tänulikkust, armas Isa!
Suurim tänu Sulle Sinu kalli Poja Jeesuse Kristuse eest,
kelle läbi Sa oled andnud meile iseenda!**

Karin Teder

MEENUTUSI NOVEMBRI KUUST

Isadepäev 10. november.

24. novembril kirjutasime alla sõpruslepingu Haapsalu ja Soome Agricola koguduse vahel ning tähistasime koorijuht Sirje Kaasiku sünnipäeva.

28. novembrist kuni 1. detsembrini külastan peapiiskop Urmas Viilmaga Moskvat. Kohtume Moskva ja kogu Venemaa pühima patriarhi Kirilliga ja pidasime jumalateenistuse Eesti Vabariigi Suursaatkonnas Moskvast.

SÜNNIPÄEVAD DETSEMBRIS.

1. dets	Olavi Tutt	
2. dets	Relika Aviste Mare Padu	
3. dets	Varje Võrklaev	60
5. dets	Alma Leppik	98
	Viia Birnbaum	76
	Lea Kiis Jaan Aabram Altoja	
6. dets	Liisa Raag	
9. dets	Kaido Kliss	
11. dets	Kairi Altoja Ahto Eesmäe	
12. dets	Elise Sarapuu	91
	Karin Julge Hedi Laadi Jaagup Toompuu	
13. dets	Krista Leppiko Hanna Stina Lepmets	
14. dets	Erna Virro	86
	Kairit Martson	
15. dets	Heino Koha	80
	Marge Kivi	
16. dets	Magda Kүүnarpuu	89
	Janno Stern	
17. dets	Arvi Sinisaar	77
	Luule Sinisaar	82
18. dets	Mona Kase	
19. dets	Leili Kirs	77
	Morten Nõupuu Agata Grett Järvsaar	
23. dets	Liilia Šipulin Kadi Saviir Hants Sablin Keitlin Viita	
24. dets	Mariliis Olenko	
25. dets	Tiit Salumäe Liis-Marii Järve	20
27. dets	Marleen Randpere	
28. dets	Jüri Salumäe	50
	Liina Gontmacher	
29. dets	Ülo Niin	78
	Kristel Üksvärav	45
30. dets	Katrin Alliku	
31. dets	Lehte Ilves Katriin Uibopuu	

PALJU ÕNNE JA ROHKET ÕNNISTUST SÜNNIPÄEVALASTELE

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS.

KOGUDUSE KANTSELEI. Kooli tn 6, on avatud kolmapäeval ja reedel kl 9-15.

Kohtumine koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäega palutakse kokku leppida telefon 5280635.

ANNETUSMÜÜK. Kooli tn 6, on avatud kolmapäeval ja reedel kl 10 - 13.

Telefon 473 7166, 473 7167.

E-post haapsalu@eelk.ee

Koduleht <http://www.eelk.ee/haapsalu/>

Aadress Kooli 6, 90501 Haapsalu

Pangakonto IBAN EE811010602003965006 (SEB);
IBAN EE442200001120274032 (SWEDBANK).

Registrikood 80210533

Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Kui soovid, et ka Sinu e-posti aadress lisatakse kirjasaaajate hulka, palun anna oma soovist teada haapsalu@eelk.ee

Diakoonia annetusmüük on avatud K ja R koguduse kantselei majas.

Eesti kiriku elust saab lugeda <http://eelk.ee/> ja <http://www.eestikirik.ee/>

Jaani kirikus toimuvad hommikupalvused reedeti. Kirik on avatud ette tellimisel.

Toomkirik on avatud jumalateenistuste ajal. Kiriku külastamiseks muul ajal palume kogudusega kokku leppida. Muuseumi kaudu pääseb kirikusse piletiga talveperioodil K – P kl 11-17.

Vaata www.haapsalulinnus.ee

Linnuses toimuvate ürituste kohta vaata lähemalt: <http://www.haapsalulinnus.ee>

TOIMETUS.

Tiit Salumäe E-post: tsalumae@yahoo.com 5280 635.

Kristo Hüdsi E-post: kristo.hiidsi@eelk.ee 56952758

Kristel Engman E-post: kengman@hotmail.com

Lydia Kalda E-post: lydia.kalda@hotmail.com .

Lia Salumäe E-post: liasalumae@hotmail.ee 53039 835.

Lehte Ilves E-post: lehte.ilves@gmail.com

Karin Teder E-post: karin.teder@mail.ee

Maria Strauss E-post: mariastrauss@gmx.de

Tiia Laar E-post: tiia.laar@gmail.com

Teno Ilves E-post: teno.ilves@gmail.com

Koguduse häälekandja ilmub alates septembrist 2008. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja soove, millest järgmistes Johannese Sõnumites lugeda soovitakse. Palume teie abi, et Johannese Sõnumid jõuaksid võimalikult paljude huvilisteni. Teatage soovijate e-posti aadress koguduse kantseleisse.

Advendiküünla süütamine piiskopilinnuse õuel aastal 2013.